

HISTORI NICODEMUS

Neu yn hytrach

*Ysgrifen Nicodemus, o herwydd na ddethyniodd
yr Eglwys, ond pedair Efengyl.*

Ac yr oedd Dyn or Pbariseaid, ei enw *Nicodemus* pennaeth yr *Juddewon*; Hwn a ddaeth at yr *Jesu* liw nôs, ad a ddywedodd wrtho, *Rabbi*, nyni a wyddom ma'i *Dysgawd*ur ydwyt ti, wedi dyfod oddi wrth *Dduw*. Canys ni allai neb wneuthur y *Gwyrthian* hyn yr wyt ti yn ei gwneuthur oni bai fod *Duw* gyd ag ef &c. St. Joan 3. pen 1, 2, &c.

Ac y mae hefyd lawer o bethau eraill a wnaeth yr *Jesu* y rhai ped ysgrifenaid hwy bob yn un ac un, nid wŷf yn tybied y *Cynnwysfai* y byd y llyfrau a 'Sgrifennid ult. St. Joan 21. pen 2. Os Efangyla neb i chwi amgen na'i hyn a dderbyniasefch, bydded Anathema. *Galat.* 1. pen 9.

Da yw'r Mae'n gyd a'r Efengyl:
Medd *Gwyddfarch* gyfarwydd. 1206.

*****
A osodwydd allan gan *Dafydd Jones*; Myfyriwr
ar hon beth au.

Argraphwyd yn *Ngwrciwm* gan *R. Marsh*.

Llythur at y Darllynydd.

FÈ ddywed rhyw rai (mae'n debyg) mae petb a ddyfeisiai i, neu arall yw Efengyl Nicodemus; ond gwybydded y cyfryw rai mo'i o Lyfr ysgrifenn y Dr. Tho. Williams o Drefriw y tynnais i y Coppi hwn, or Lyfr Gwyn o Hergest y Cadd ynte, yr byn a 'scrifennodd ef ynglych y flwyddyn 1596 yr oedd ef yn Dysgedig yn ei amser mae'r Dr. Davies yn ei Lytbyrau Ladin sydd yn y Geir-lyfr, yn ei Gladfori, 1632. At un Charles Edwards yn Hanes y Ffydd pen. 19. 206. 1677. Ar Parchedig Theo. Evans. Drych y Prit Oesloedd. Rhan 2 pen. 2 217. 1740 y mae y Dysgawdwr yno yn llawn wybodol o Ddysgeidiaeth ef ond mae Broughton Vol. 2 page 169 1739. a Dupin Canon of Scripture. T. 2. c. 6. yn gwrthwynebū'r petb.

Y Darllynydd mwynlan! gwybydd nadw' n gwnethbur megis pe bawn er Egwyddor felldigedig, bonno, y gellir angwanegu at y 'Scrythyrau; canys kynny sydd gwbl wrthwynebol i gyngor yr isfryd. Glân yr hwn a ddywed, Na ddyro ddim at ei eiriau ef, rhag iddo dy geryddu ahi gael yn gelwyddog. Diar. 30. 6. Eto y mae hi'n ddiddadl, fod llawer o bethau amgylchiadawl heb eu 'Scrifenn y wnaeth yr Jesu ynghwydd ei Ddisgyblion St. Ioan 20. 30. Wele! ger bron Duw nad wyf yn dywedyd celwydd Gal. Pen 1. 20. Yr hwn bwyaf dy uffudd Wasanaethydd; Dafydd Jones.

Trefriw Tan yr yw,

44. 4. 6. 102.

Mai 4, 1745.

History Nicodemus, &c.

Y N yr Awr y pechodd *Adda* ymharad-wys, y bwriwyd ef allan o hon i wedi iddo bechu; a lléf a roddes, oi weled ei hun n. noeth; Ac o drugaredd yr Arglwydd y uddiwyd ef ar dail. ac o Rôdd y Cafodd *Addewid*, y rhoddiid iddo *Olew Trugaredd* yn Niwedd ei Oesoedd. Ac oddiyna y daeth *Adda* hyd ynglyn *Ebron* gydag *Efa* ei wraig ac yno y dioddefodd lawer o Lafuriau trwy: chwys gyda chyftuddiol Galon, yno ganwyd iddo ddau fab, *Cain* ac *Abel*: Ac fel yr oedd-ynt yn *Aberth* o herwydd eu *defod*, yr edrychodd yr Arglwydd ar offrymmau *Abel*, ac nid edrychodd ar offrymmau *Cain*; canys o wrthwyneb ei galon yr Aerthai. A phan adnabu *Cain* nad edrychai yr Arglwydd ar ei Aberth, llidio a wnaeth o genfigen, a § llâdd *Abel* ei frawd. A phan wybu *Adda* hynny; y dywedodd ma'i llawer o ddrygoedd a ddaeth o achos *Gwraig*! Byw yw Duw, o bydd achos i mi bellach a *bi*. Ac ymgynnal a wnaeth oddiwrthi 200 Mlynedd; ac eilwaith o gyd ymddiddan â *Duw* y bu achos iddo â

A 2

bi.

* *Drexelius* pen. 2. 208. 1691. *Rheol Jer. Taylor*
I. W. 1701. § *Gen. 4. 8.*

bi, ac y bu fab iddo o honi a alwodd
 Seth. A hwnnw a fu ufuod i w *Dad* a pha-
 ydoedd *Adda* yn ddeng mlwydd ar hugain
 Naw cant ac ar flino o honaw yn diwreiddio
 dryfwch a mieri, dyfod a wnaeth yn ei gof,
 dal triitwch, a myfyrio yn ei feddwl, y tyfar
 oi *Heppil* ddirfawr ddrwg yn y Byd a blino a
 wnaeth oi fywyd; ac yna galw *Seth* ei fab
 atto a dywedyd wrtho; Fy mab ebr ef, mi
 ath anfonaf hyd * ymharadwys at *Churbin* yr
 Arch Angel, yr hwn a geidw *Bren* y *Bywyd*,
 a chleddyf, Tan troedig yn ei law, parod wyfi,
 ebr, y Mab; mynega i mi'r ffordd? a pha-
 beth a ddywedaf wrtho? dywed iddo *Lesgau*
 o hono fi ô'm *Bywyd*: Ac attolwg iddo oddi-
 wrthwyf; gan ddymuno, anfon gyd'a thi ym
 hyfpyfrwydd o *Olew Trugaredd* a addawoeld
 yr Arglwydd imi, pan im anfonodd o *Barad-
 wys*, Ewillysgar a fu, *Seth* nid oedodd. Ac
 yn y modd hwn y dysgodd y Tan y ffordd
 iddo. Dos ebr ef, yngwrthwyneb y *Glynn*,
 rhyngot ar *Dwyrain*; Ac yn eithaf y *Glynn*
 ti a gei *Ffordd ddisathr* hyd + *Ymbaradwys*; ac
 fel y bo hyfrys genyt y *Ffordd*, ti a gei ar hyd
 y *Ffordd y Brisg* teg hwnnw, o ôl dy *Dad* a' th
Fam yn wiw grin *Losgedig* er pan ddaethom
 o *Baradwys*, gan *Orthrymed* y fu ein pechod-
 au

* Drych y prif oesoedd. Pen. 1. 6. 1740.
Mandefil pen. 77, of *Paradise Terrestrial*. M. S.

† S. *Jeho*

d e a c , n a thyfodd na blewyn n a llysieuyn y
 phanordd y Sathrasom a'n traed y Ddaiar Oddi-
 in yna, fel hyn y cerddodd *Seith* yn Dduwiolfryd
 ddiwirth ei Dâd tu'ar *Pharadwys*. § Ac fel y
 of, aneshaodd i *Baradwys*, Wele ! mal. Tân yn ei
 r yfa gylch o oleuad *Paradwys*. Ac ofna a fu a'no o
 no a'nebygu fod Tân yn ei Amgylchi, ai Dâd
 fab i fioes ai rhybuddiasei yng hylch y digwyddiad
 mi wnnw. Ac ymgroesi a wnaeth ynteu a dodi
 yr arno *Arwydd y Tri Pherson*. * Ac oddiyna yr
 daeth yn rhwydd hyd ym'karadwys a phan
 welodd yr *Angel* ef, y gofynodd iddo, pa achos
 y daeth yno ? Fy Nhâd y sydd ebr ynteu,
 ddarfodedig o henaint, ac sydd flin bellach o i
 fywyd, ac am hanfonodd i attat ti, i ddeifyf
 gennyt hyspyrwydd iddo am olew y *Drugared*
 addawyd iddo, mae fel y danfonych di gyd 'a
 mi iddo. Dyro di dy ben drwy *Orddrwys* y
 porth, ebr yr *Angel*, ac Edrych o fewn yn grâff
 beth a welych yno, a phan ddodes ei ben i
 mewn, ef a welodd y cyfryw degwch fel na
 allai Dafod ei draethu i maryw Genhedloedd,
 ffrwythau, a blodeu, ac a wrandawodd ar gy-
 fryw *Foliadau* ac *Organau*, &c. na's clybu Ddyn
 erioed eu cyffelyb : Efe a welai yno hefyd
Ffynnon Eglur, ac o honi bedair ffrwd y a lli-
 thraw, enwau y rhain yw, + *Pison*, *Gibon*, *Ti-*
gris, ac *Euphrates*. Ar Pedair Afon hynny
 A 3

fydd

sydd yn Gwnaſ'naethu Dwfr drwy yr holl Fyd.
 Ac uwch ben y Ffynnon yr oedd pren dirfawr
 ei faint, ac aml ei Geingeaſ yn foncyff noeth,
 heb R̄ifgl ac heb Dail arno. Ac yno meddy-
 liodd Setk, ma'i hwnnw oedd y pren y pecha-
 fai ei Rieni o honaw, oi Weled yn Gelfaint, or
 un achos ac y gwelsai'r Berisg ei Rieni heb dyfu
 blewyn y Ffordd y Cerddafant. Ac or unrhyw
 achos hwnnw, bod y pren yn Noeth o bechod ei
 Rieni, Ac yna y tynnodd ef i ben drachefn
 at yr Angel i fynegu iddo yr byn a welodd
 yn llwyr. Ac yna'r archodd yr Angel iddo
 Edrych drachefn i mewn i weled pethau Er-
 aill a phan Edrychodd y gweſodd yno y pren
 llwm a welodd or blaen, yr awr honno, yn
 amgylchierig o Ddail a Rhifgl, ac yn gyfu-
 wch ar Néf. Ac ymrig y pren yr oedd Mab
 newydd Eni, a debygai ef yr awr honno, a
 Dillad Mab am dano: ac ofn y fu arno yr
 Gwelediad hwnnw, a throi ei olwg tu ar Dda-
 iar a wnaeth: Ac yna y gwelai Wreiddyn y
 pren yn myned trwy'r Ddaiar hyd at o Gryf,
 gaar. Ac yna yr adnebu ef enaid ei frawd
 Abel. Ac yna yr ymchwelodd drachefn at yr
 Angel i ddatgan a welodd iddo. Ac yna y
 Deonglodd yr Angel iddo y Weledigaeth am
 y Bachgen. A Mab hwn a welaift ti, ebr ef,
 Mam Duw yw hwnnw, yr hwn sydd yn gof-
 idio am bechodau dy Rieni di, ac ai gofidia hyd
 oni

mi ddêl + Gyflawnder yr Amser, A hwnnw
 yw yr Olew Addewedig ith Rieni di, hwnnw
 wna y Drugaredd dros dy Rieni di, a thros
 Hetifeddiad, ar Drugaredd honno yw
 ieth, iiodolder Cariad: Ac wedi dysgu or Angel
 dy-beth fel hynny pan ydoedd yn myned ymما-
 ha-ith, y Cododd yr Angel iddo Dri Gronyn o
 or Geudawd Afal y prenn hwnnw, fe yr archedd
 yfu. Tâd iddo, a mynegu iddo y diffoddai ei
 yw Dâd ar ben y Tridiau wedi y delai Seth at Adda.
 ei Dyro ditheu ebr, ef, y Tri Gronyn hyn oddidan
 fen traidd ei Dafod ef, ac o honiynt y cyfyd Tair
 odd Gwinlen; un o honiynt a fydd o ryw † Cedrw-
 do dden, ar Ail, a fydd o ryw Sipreffwydden, ar
 Er-drydedd a fydd o ryw Pinwydden trwy y Ced-
 ren wydd y deall y Tâd or Nef; canys uchaf
 yn renn ei dyfiant yw, drwy y Sipreffwydd y dea-
 fu-ir y Mab, canys goreu pren yw ei Arogleu a
 Tab melusaf ei ffrwyth, drwy y Pinwydd y deallir yr
 a Sspryd Glân, o herwydd amlder ei ffrwyth ac
 yd diyna y daeth Seth at ei Dad Adda, ai reges
 da- un rhwydd drachefn ganddo. A phan fynegodd
 i y ddo oi Gennadwriaeth, llawen fu a dyna'r un
 yf, waith y chwarddodd Adda. § er pan ddaeth i'r
 wd daiar. Ac o hyd, llêf a Roddes, a dywedyd
 yr

A 4

Arglwydd

+ Sr. John Mandefil pen. I. 10, † Drwy Daith;
 Garsalem 33. 1727, § Gal. 4. 4. Clywch fai y Dy-
 vaid y Bardd ar Farwned Griffydd Hirafnog. 1530.

Arglywydd ebr ef, digon yw hyd fy mywyd cymmer fy Ehaid attad. A chyn pen y *Tridau* fel y dywedodd yr *Angel*, y Diffoddes *Adda* ac *Ynglynn Ebron* y Claddwyd ef gan *Seth* ei fab. Ar *Tri Gronyn* a ddywydpwyd uchod a roddodd ef dan wraidd ei Dafod ac or rhai hynny y cyfododd * *Tair Gwialen* ar oedd byrr a chymaint oedd hýd pob un ai gilyd, ar *Gwiail* hynny a drigasant o neau + *Adda* hyn at *Noah*, ac o *Noah* hyd at † *Abraham*, ac o *Abraham* hyd at *Foesen*, heb na thyfu na chynyddu mwy na hynny; na symmudo dim or naturaeth; Ac yna pan aeth *Moesen* i ddwyn Pobl yr *Israel* o gaethiwed yr *Aipbt*, oddiwrth *Pharas* Frenin; drwy *Fôr Rhudd*, ac a boddes i *Pharao* ai bobl, ac y daeth *Moesen* hyd *Ynglynn Ebron* a phobl Dduw gyd ag ef, Ac fel yr ydoedd *Moesen* gwedi Gwersylltu; Bendigo y bobl a wnaeth i dderchafel y *Tair*

* *Gwialen*

---

* *Gwiail a gâd tyfiad da,*
Ynglywydd o Enau Adda,
Doeth Fardd felly daw oth fêdd,
Gangbenau' Groes gynfânsedd, Wm. Lleyn 1560.

Tyftiolaeth Bardd arall ir unrhyw Vide Grammar.

Dr. Davies 219. 1621.

O Enau Adda daer Winwydden,
Ar Groes a droes yn ddir Assen;
Gwiei oedd y gil ai En.

Draw gawlid yn Dair Gwialen.

† *Virgil Aeneid, Lib. vi. ¶ M. S. Mandefil pen. 12.*

Gwialen a oeddynt o Enau *Adda*, a chan ef
 ddysgu o yspryd *Prophwyaoliazeth*, achub y
 teir Gwialen a wraeth au tynn a phan eu
 tynnodd o Enau *Adda* y cawsant y cyfiyw *Ar-
 oegleu* fel y tebygant eu bod yn y Ddaiar *Adda-
 wedig* a phan y tynnodd *Moesen* hwynt, fe a
 ddywedodd, ma'i y *Drindod* a arwyddoccaeat
 a llawen fu *Foesen* o gaffael yr *Aroglau* ar *Ar-
 gwydd* da hwnnw. A'u cadw yn anrhydeddus
 a wnaeth a Gwisg yn eu cylch yn Geiriau
 anwyl a 40 mlynedd y buant yn y Diffaeth-
 wch. Ac o digwyddai cyfarfod a neb or llu,
 ar haint, ai *Dolur*, ai *brath* pryf gwenwynig,
 neu, *Anaf* arall, y rhoddau y Prophwyd y
 Gwiall yn ei Enau, ar Awr honno y byddant
 jacob. + Ac yna y damweiniodd erchi or Bobl
 i *Foesen* Ddwfr or *Graig*, a Goganau *Moesen*
 am Ddwfr: Rhyfeddol yr erchwch, ebr *Moe-
 sen*, a allaf fi, Bobl atgas Angredadwy, ddw-
 yn Dwfr i chwi or *Garreg hon?* a tharo Dau
 ddyrnad a'i *Wialen* ar y *Graig* a wnaeth, oni
 ddaeth Dwfr yn 'nelaeth o honi fel y galleu
 Dynion ac Anifeiliaid gaffael digon o honi
 ac yna yn ddioed yr + ymddangosodd yr *Ar-
 glwydd* i *Foesen*, ac ymddiddan ag ef, fel hyn,
 gan nad ymddiriedaist im Henw i ebr ef, ger
 bron pobl yr *Israel*, nid Arweini ditheu hwynt
 ir Ddaiar *Addewedig*. Pwy *Arglwydd*, ebr
Moesen

Moesen au dug hwynt? Byw wyfi, ebr Duw, od a neb o honynt yno, onid, *Caleb a Josuah; yna a Dealloedd *Moesen* fod ei Ddydd ef ar ddyfod: ac yna y daeth ir fan isaf + *Ynglyan Tabor* ac yno y plannodd ef y *Gwielyn* yn y Ddaiar: a cherllaw, Bêdd iddo ei hun; ac oddiyna myned yn y Bêdd a wnaeth, a Diffoddi. Ac yno y bu y *Gwiail* hynny, Fil o Flynyddoedd hyd yn amser *Dafydd* Frenin *Juda*. Ac ymhen 1000 o flynyddoed gwedi *Moesen* Brophwyd yr Addysgwyd *Dafydd* trwy yr *Yspryd Glan* i fyned o hono ef i Fynydd *Tabor* i gyrchu y *Gwiail* a blannasai *Fesson* yno. A *Dafydd* a aeth yno, a ddug y *Gwiail* hyd *Ynghaersalem*. Canys Duw a Ragwelodd fod Jechyd Pobloedd o honynt, trwy eu rhinweddol Ddeilliaw. Ac yna'r aeth *Dafydd* hyd yn *Arabia*, ac yn ym'henn y Nawfed Dydd y daeth i Fynydd *Tabor*, ac yno y Cafodd *Dafydd* y *Gwiail* a synegasai yr *Angel* iddo, a phan eu tynnodd hwynt or Ddaiar, Arogleu mawr werthfawr a gafodd *Dafydd*, ai hell gynulleidfa or *Gwiail*; mal y tebygent ac y credent oll eu bod yn Beth Nefol. Ac fel yr oedd *Dafydd* yn ymchwelyd, y *Cysfarfuag* ef flinderau lawer, a gofudus heintiau o amryw: a phawb o honynt a gawsant Jechyd o nerth y *Gwiail*, Ac hwynt o lef Prophwydoliaeth

phwydoliaeth yn llawenu, heddyw y mae Duw yn rhoddi Jechyd ir Byd, trwy nerthu ei law Alluog, a thrwy yr Yspryd Glan: a thrwy lawenydd mawr yr aeth pawb o honynt tuag Adre yn jach. Ac ym'hen y Nawsedd Dydd y daeth *Dafydd* drachefn i *Gaersalem*, a meddyllo a wnaeth pa le y plannai y *Gwiail* hynny yn Anrhydeddus. Ar Nôs honno y rhoddes hwynt mewn 'Ogaf o *Garreg* a oedd gerllaw Dwfr, fel y gallai drannoeth ar Ehang eu plannu; Ar Nôs honno y gadawodd gediwad a goleuad ar y *Gwiail* gyd ag hwynt, Ac yr aeth ynteu i Orphwys. Ac etto o nerth y Duviol (ar *Gwiail*) yr hwn sydd radlonus yn Waftad, yr hwn ni thwylla ac ni thwyllir; y Derchafodd y *Gwiail* yn eu Sefyll ac a wreiddiasant yn y *Garreg* a chymysgodd y *Tair Gwialen* yn un! A phan Welodd y Brenin y Rhyfeddod hwnnw, y dywedodd, Bid ofn Duw ar holl Genhedloedd y Ddaiar, canys mawryddig a Moliannus yw yn ei weithred oedd, ni symmudod y *Brenin* hwynt or lle hwnnw; canys darfusai iddo eu gosod yn rhyfeddol. A *Dafydd* a wnaeth fûr ynghylch y *Penn* yn dêg wedi eu plannu o Dduw hwynt hyd ym'hen y 30 mlynedd; ac ar eu twf bob Blwyddyn, y parodd y *Brenin* Roddi *Cylch* bob Blwyddyn o Arian fel y gwybyddai beth a fai dwf y *penn* Cyssegredig bob Blwyddyn. Ar maint ag a dyfodd arno y Blwyddyn gynta, a dyfodd bob Blwyddyn arno wedi hynny; ief

sef oedd hynny, *Cufudd* bob Blwyddyn, Ac ymhen y 30 Mlynedd gwedi gneuthur o *Dafydd* ddirfawr bechod, a haeddu barn Duw; yr aeth *Dafydd* dan y *prenn Cyssegr*-dig i wylo o Editeirwch am ei bechod; ac y dywedodd ir Arglwydd, y *Meserero*. Sef Psalm 51. Wedi gorphen y Psalm, y dechreuodd Adeiladu Teml i'r Arglwydd yn jawn am ei bechodau. * A 14 o Flynyddoedd y bu *Dafydd* yn gwneuthur gwaith ynglych y Denil, Ac er hynny Gwr lladd celanedd ylloedd *Dafydd*, ni fynnau'r Arglwydd iddo 'or phen o hono ef y *Ty*, a dywedodd wrtho, nid Adeledi di y *Ty*, † canys Gwr gwaedlyd wyt. Pwy Arglwydd, ebr *Dafydd*, ai Haedeilada ynteu? *Selef* dy Fab, ebr yr Arglwydd, † Ac yna y dealloedd *Dafydd*, na fyddai hwy ei oes ef na hynny, yna y galwodd atto Henafiaid a Phenaduriaid y Ddinas, ac addyweddwrthynt Gwrandewch ar *Selyf* fy mab fel finneu; canys yr Arglwydd ai dewisodd ef. Ac wedi marw *Dafydd* ai gladdu *Yngwyddfa'r Brenhinoedd*; y Gwladychodd *Salomen* yn *Judea*, ac a gwplhaodd y *Deml* gan lawenydd yn ysbaid. 42 o Flynyddoedd, § ac ym ron gorphen wedi, ni chae na Seiri maen, na Seirie coed, yn holl

Goedydd

* 2. *Som.* 7. a 1. *Chron.* 17. ar 22. † 1. *Chron* 28. 3.
a 1. *Bren.* 5. 3. † 1. *Chron.* 22. 9. &c. ¶ *Chron.*
22. 2. § *S. John* 2. 20.

Goedydd *Libanus Drawſt* a weddai o hyd yn y *Deml*: nac yn holl Goedydd y Teyrnasoedd eraill o gylch o gylch; megis wrth angen y Torrasont y *Prenn* hwnnw, ac y gwnaethant *Drawſt* o honaw, ac 31 *Cufudd* yn ei hyd, ac wedi ei fesur felly, a *cbyfydd* yn hwy nag oedd raid wrth llynyn; pan dderchafwyd, er hyn, yn ei le, yr oedd yn fyrrach ar nôd *Cufydd*; a *Thair* gwaith y codwyd ac y profwyd i felly, Sef yr achos y profwyd, pan fyddai y *Trawſt* ar y llawri, hwy fyddai ar nôd *Cufudd*, na'r mesur; a phan gyfodid yn ei le, ar nôd *Cufudd* y byddai fyrrach! a rhyfeddod a fu hynny gan y Seiri, a chan y rhai a Edrychodd arno, a galw y *Brenin* a wnaethant i ddangos iddo y Rhyfeddod. Ar *Brenin* a barodd roddi y *penn* yn y *Deml*, megis ir *anrhydedd* gan y fawl a ddelai ir *Deml* i mewn, oddiyna yr aeth y Seiri i geisio *Trawſt* a weddai, ac a'i cawsant yn hawdd; ac a gwplhasant *Deml Ddafydd* yn llawen hyfryd, yr oedd Défod gan y Teyrnasoedd o gylch *Jerusalem* ddyfod i bererindod, i *Deml* yr Arglywydd i addoli Duw. Ac yna y digwyddodd anrhydeddu y *Trawſt* gan Bawb ar a ddelai ir *Deml*. Ac yno y daeth *Gwraig Sanctaidd* a elwid *Maximilla* ac yn ddiarwybod yr a'e ac eisteddai ar y *penn* Cysegredig. Ac yna y clywai ei Dillad yn llosgi yn ei chylch; ac o ymadrodd Prophwydoliaeth y rhoddes ei llawn lef, ac a ddywaid, *Fy Nuw i: a'm Harglywydd Jesu Crist*. A phan

phan glybu yr Iddewon Enwi o honi Jesu
 Grist, y llabyddiasant hi a mein! a honno
 fu y Mertbyr Gyntaf a ddioddefodd Ferthyo-
 laeth yn Enw Crist, ac oddiyna y tynnodd yr
 Iddewon gyda Gwragedd a Gordderchadon.
Salomon y Trawst or Deml, ac ni bwriasant i
 fewn linn, a oedd gerllaw y Ddinas, a Elwid
 * *Probatica Piscina*. Yn yr hwn golchid
 perfeddu Aniseiliaid a Offrymmid yn y Deml.
 Ac etto ni adawodd yr Arglwydd fod y
Frenn Cyssegredig hwnnw heb wneuthur gwr-
 thiau, pa le bynnag y byddai, onid beunydd,
 rhwng hwyr a boreu y Disgynnai *Angylion* yn
 y llyn, a chyffroi y llyn a wnaent, ar Dyn
 cyntaf a ddelai ir llyn ar ol cynhyrfu'r Dwfr
 o bai haint bynnag a fae arno; ef a gae War-
 ed ac Jechyd, a phan welodd yr Iddewon y
 gwrthiau hynny y Tynnasant y prenn or lynn,
 Ac ai rhoddasant yn Bont ar Afon iw Sathru
 fel y byddai llai ei writhiau, Ac yno y bu y
 prenn yn gorwedd ar lannau yr Afon honno,
 oni ddaith † *Sibilia Frenhines Saba* hyd yn Jer-
 usalem, i wrando Doethineb *Salomon fab Da-
 fydd*, ac at y lle'r oedd y Trawst yn gorw-
 edd y daeth, a phan ganfu hi y prenn, goftwng
 ei henn a wnaeth ac ymgrymu yno a diosg
 gwisgiad

---

* *S. Joan. 5. 2. Beth da neu yn ôl R. Davis, D. D. E. Dowi, a W. Salbri, 1567. y Defensiong Lynn.* † *i Bren. 10. 1. Et. 2 Cron. 9. 1. Et.*

gwisgiaid ei thraig, a chyfodi dillad a myned trwy y Dwfr yn Olaf; a dywedyd o ymadrodd Prophwydoliaeth; y Ddaiar a leitha o chwys; o arwydd y myneginiad hwn * *Ef* a ddaw or *Nef* trwy 'r oesoedd a ddêl. *Brenin*, nid am en i Farnu yn y *Cnawd* pawb ai gweillant ger bron; y drwg ar Da o honynt yn y Dydd diwedCAF, a phawb a ddaw yn y *Cnawd* i gael barn arnynt, a rhai a fo'n gorwedd dan y pryd ar *maen* ac a fwriant oddiarnynt eu Bediau, † ac y llys^g y Ddaiar gan Dan, ar Môr, ar awyr ac y tyrr pyrth usfern, dywyll, a phawb yn y cnawd a welant hyuny, ar ffynnonau a losgant yn dragwydd o dan, yna 'r agorir ar Bawb eu gweithredoedd cuddiedig; ai a egur Duw Ddirgeledigaethau y Calon-nau; yna y bydd Galarnad a chrynfau, ac y tynnir gwrês a llewyrch yr Haul, ac y disgyn y Sêr ac y dymchwel y Nef, ac y palla gol-euni y lleuad, ‡ ac y gostyngir y bryniau, ac y derchfir y Gsynnoedd, Ac ni bydd dim ar di Waethadhaer, na Môr, na Mynydd, nag uchel, nag isel. Ac yna y Gorphywys pob peth, ar Ddaiar a falurir ag a losgir, ar Ffynnonau

ar

* *Matt.* 24. 30 or 25. *Esay* 13, 10 *Ezec.* 32. 7. *Joel*, 2. 10. a 3. 15. *Marc.* 13. 24. † *Bloeddnaid ofnadrwy*. 23. 1704. *Ystyriaethau Jer.* *Taylor pen.* 11 1730. fel y dywed Bardd o'n Gwlad. ‡ *Mae Corn frawd im corn fry A eilws Dawb ei welu.* *Sr. Dafydd Trefor.* 1410. *M. S.*

ar afonydd a losgant ac yna y daw * Corn
or uchelder ir awyr, Rhyfeddol gan bechad-
uriaid, ac yna y Galara Pobloedd oblegid eu
cam Weithredoedd, ac yna y treisir y Ddaiar
oddiar *Uffern* i ddiangfa; ac yna y darostyngir
yr holi Frenhinoedd ger bron yr Arglwydd,
ac yna y llita *Afon o Frwmstan* gyd a *Thân*
gwylt or Nef. Y lloer a gull ei goleuni ei
gyd. A hynny a ddywedodd *hi* wrth *Selyf*
ap Ddafydd, ac yno y bu y *Prenn* hwnnw yn
gorwedd hyd yr amser y Dioddefodd *Crist*
arno a phan farnodd yr *Iddewon* Grifft i angeu,
y dywedodd *un* or *Iddewon* o ymadrodd Pro-
phwydoliaeth, Cymmerwch *Brenn* y *Brenin*
fydd yn gorwedd tu allan ir Ddinas, a gwne-
wch o hono Groes i *Frenin* yr *Iddewon*, ac
yna y daethant or tu allan ir Dréf a thorrasant
y drybedd rann o *Traws*, ac o hwnnw y gwn-
aethant *Grôg* yr Arglwydd, o faith *Gutudd*
ynddi o hyd, a thri chufydd yn ei braich o
faint, ac i Symmudasant *hi* hyd y lle a Elwî
Calfaria, + ac ar honno y Groeshoeliasant *Ein*
Harglwydd ni Jesu Grifft, er Jechyd ir rhai a
gretto iddo ir hwn y mae Anrhyoedd a Gog-
oniant Tragywyddol ganddo. Amen.

Côf restr o'r 'Scrybyrau a grybwyllir am danynt,
Eitbr heb eu Cyfleu yn y Bibl.'

Prophwydoliaeth *Enocb* a grybwyllir yn
Jude. 14. llyfr *Jehu*. a sonir am dano yn
y.

2 *Cron.* 30. 34. llyfr Rhyfeloedd yr Arglwydd a sonir am dano yn *Num.* 21. 14. llyfr *Nathan y Prophyd*, llyfr *Iddo Prophyd* haeth *Abijab*, a Sonir am danynt yn 2 *Cron.* 9. 29. Llyfr *Shemias* y Prophwyd a grybwyllir yn 2 *Cron.* 12. 15. llyfr *Jaser*, a grybwyllir yn 2 *Sam.* 1. 18. llyfr *Gâd*. 1 *Cron.* 29. 29. llyfr Gweithredodd *Salomon*. 1 *Bren.* 9. 41. llyfrau *Salomon* a Thair Mil'o Ddiharebion ai Fil o Ganiadau ai Lyfrau ynghylch coed, Planhigion, anifeiliaid, a Physgod, ac Adar, a grybwyllir am danynt yn y, 1 *Bren.* 4. 32, 33. un *Epistol* at y *Corinthiaid* a grybwyllir yn 1 *Cor.* 5. 9. yr *Epistol* cyntaf at yr *Ephesiad*, Eph. 3. 3. *Epistol* at y *Laodiceaid* a grybwyllir yn *Col.* 4. 16. llyfr *Henoch* a grybwyllir am dano ym Mhistol *Thaddeus*, *Oriogen* a *Tertulian*, *Epistol* a Dadogwyd ar *Barabas*, a Datcuddiad *Pedr*. Athrawiacth dan enw'r *Apostolion* a grybwyllir am danynt yn Nhrydydd llyfr *Eusebius*, L. 3. Ch. 22. Edrych *Destament* y Deuddeg *Patriarch* yn enwedig *Lefi. Juda*, a *Dan.* 1700. A Busheddau'r *Apostolion* 1704. a llythur y Brenin *Agbarus* neu* *Abagarus* o henw arall, at eia Jachawdwr. Darlien ynghylch Marwolaeth *Paul* yn llyfr *Dwy Daith i Gaersalem* 1727.

B

Dyma

* See the *Life of our Lord Jesu Christ*, Page 43, 1707.

Dyma ymddiddanion 'r fu Rhwng Adrian Ymerodr Rhufain ag Epig ddaeth sef y ddau wr calla yn y Byd. Ag felly yr Epig bwn ydoedd or dwyraint a Gwr di-eithor yn Rhyfain ef a gorchwyl Ger bron Adrian i dreio ei ddoethineb a'i ddyfsg; Ag yno Gofynnodd Adriad Epig o ble y doethost yma. Yno Epig Attebodd ag a ddywedodd myf i ddaethym drwy Ewyllys yr Arglwydd Dduw.

A. **F**elly ti a wyddost. *Gorectio* doethineb,
 E. **F**a fo a doethineb efe ai *corectia* ei hun.
 A. Pa beth iw'r Nef,
 E. Peth o ddirgeledig deunydd ai phortroiad megis Croen ar léd,
 A. Pa beth sydd yn cynnal y Nef.
 E. Y ddaiar,
 A. Pa beth iw'r ddaiar,
 E. Cell o fywyd, i ddynion, e achos o honi y mac ymborth Gwyllt a gwâr yn dyfod,
 A. Pa beth sydd yn cynnal y ddaiar. E. y dyfr,
 A. Pa beth sydd yn cynnal y dyfr, E. y maen,
 A. Pa beth sydd yn cynnal y maen,
 E. Y pedwar Angel adeiniog nid amgen,
Math. Marc. Luc a Joan.
 A. Pa beth sydd yn Cynnal y pedwar Angel,
 E. y Tân;
 A. Pa beth sydd yn cynnal y Tân, E. y dyfnader.
 A. Pa beth iw'r dyfnader,
 E. Pren oedd cŷn y Cwbwl sef yn Harglwydd Jesu Grifft,
 A. Pa beth a welir ag nid ellir Cyffwrdd ag ef
 E. Yr haul yn y Ffurfafen,
 A. Pa beth iw'r Haul,

E. Cell

E. Cell o fywyd i ddynion,
 A. Pa beth iw'r Lleuad
 A. Llewyrch o dywyllwch a dysgei Rhaidrwg
 E. Pa beth iw'r fær, E. Rhyfedded ir byd.
 A. Pa beth ni chwymp byth, E. y ddaiar,
 A. Pa beth sydd yn dwyn ffrwyth heb wraidd
 iddo,
 E. Llong ar y môr.
 A. Pa beth gynta yn y hyd, E. Meddwl dyn,
 A. Pa beth iw Bruddwyd,
 E. Llawenydd heb ynill, Tristwch heb golled,
 A. Pwy a fu farw ag ni aned, E. Adda,
 A. Pa ddydd or mîs y bu farw. E. y pedweryd
 dydd o Fawrth,
 A. Pwy a Aned ag ni bydd marw ond o fewn
 tair blynedd i ddydd y farn,
 E. Enoch ag Elias tydd ymharadwys hyd oni
 ddelo yr Anghrist ir byd hwn,
 A. Pwy a fu farw ai gorff heb ddarfod byth,
 E. Gwraig Lot a drodd Duw yn ddelw Halen,
 A. Pwy a fu yr Offeiriad Cyntaf, E. Melch-
 isedec or nefoedd,
 A. Pa fynydd ni chwymp Glaw arno byth E-
 mynydd Gilbor,
 A. Pa ddaiar ni ddaw na Haul na gwynt arni
 ond un awr or dydd
 E. Y ddaiar y bu plant Israel yn sathru trwy
 'r môr Côch,
 A. Pwy a welodd yr ysgolor ddaiar hyd y Nef,
 E. Jacob ai gwelodd hi,
 A. Pa sawl blwyddyn y bu Duw heb Lawio,
 ar y ddaiar,

E. Tair blynedd a chwe mis.

A. Pa le bydd diwedd y bydd, E. yn nyffryd *Jebosaphat*,

A. Pwy a fu ag nid iw ag ni bydd byth.

E. Morwyn Ifangc wedi colli ei morwyndod, oedd ag nid iw ag ni bydd byth.

A. Pwy a ordeiniodd y pasg gyntaf 'rioed, E. *Moses*,

A. I ba le y mae yr môr yn myned pan fo yn Treio,

E. I guddiedig wrthi y ddaiar ag eilwaith yr ynnchwilir ir maeis yn ddiorphwys yn o ordinhad Duw.

A. Pa ffordd y dichon dyn gyffwredd ar nefoedd ag ynta yn fyw.

E. Pan Rhoddo Elusen i ddyn tlawd er mwyn Duw,

A. Pa draed sydd ir gwynt,

E. Uchder ymynyddodd ar Creigie carys yno y mae ei hwysaf yn fwyaf,

A. Pa esgus sydd ir niwl,

E. Cryfder tirth y ddaiar a gwynydd,

A. Pa beth a ymddengys er cyn y dwfr diluw, yn fyw heb fod yn y Llong,

E. Y tan yn y maen ar pysgod yn y môr.

A. Pwy gyntaf a wnaeth Aradr, E. *Noa* hên,

A. Pwy gyntaf a wnaeth Llythyr, E. *Eniger*

A. Pwy gyntaf aberthodd i Dduw, (gawr,

E. *Abel* wirion fab *Adda*,

A. Pwy a welodd y Tad ei hun,

E. *Adda* ag Efa pan ei gyrtwyd o Baradwys ag . *Abraham*

Abraham wrth wreiddin y pren;

A. Pa beth oreu ymharadwys a gwaetha yn Uffern,

E. Einioes hir, A, pa bryd y dechreuodd Crist ymprydio,

E. Y degfed Dydd o Fawrth,

A. Pa le y gorffwys £ naid dyn pan fo yn Cyfgu

E. Naill ai yn y Galon, ai yn yr ymeneidd, ai yn y Gwaed,

A. Pa beth a wel Dyn pan fo yr Enaid yn yr Menydd,

E. Fe wel gyfflybrwydd or peth a ddelo yn wir ar peth iw gofio yn Envedig pan fo yn Cylla yn gymedrol, os yn y Gwaed y Bydd efe. Tydi a fyddi yn dy weled uwch ben Dytroedd a llifiriant ag ri Dduw yn wir, os yn y Galon y bydd efe ti a weli yn dy gwsg y peth a chwenychi ei gael ac y byddi yn Sôn am dano cyn Cyfgu neu ti a fpddi yn dyweled yn gweddio mewn gwisgoedd gwynion.

A. Trwy bwy y melldithied ag y bendithied y ddaiar,

E. Drwy Noah ag *Abraham* y bendithied y ddaiar Trwy *Adda* a *Chain* y melldithied y ddaiar,

A. Pa ham y bydd ir doethion blant ynfydion

E. Am ir doethion ystyried gormod nes sychu natur.

A. Pa ham y bydd arddyn byw ofn dyn marw mwy na peth marw eraill.

E. O achos i ddyn byw garu gysylldigeth yr Enaid

Enaid ar corph a chasai ei gwahanedigeth
hwy.

A. Paham y gwnaethpwyd Gwraig o asef
Gwr mwy nag o fan arall arno ef.

E. Am ei bod hi yn ganolig ag ni ddyle ymgo-
di yn anghyfarchol iw Gwr nag ymostwng
yn rhwif i fel chwaith ond bod yn ufydd iw Gwr.

A. Paham na bydd Hallt, Bysgod y môr ag
yn'r heli yn waftadol.

E. Am nad or heli maent yn cael ei hymborth
ond ar y Croyw ddwfr,

A. Pwy oedd am Adda E. y ddaiar,

A. A phwy a ddarllenodd Enw yr cyntaf

E. Enoch.

A. Pa fodd y gelwir y 4 Afon sydd yn rhedeg
drwy Baradwys.

E. Peison Gihon Hidecel Euphrates,

A. Pa hyd oedd llong Noah hen.

E. Tri chant cufudd yn ei hyd a deg cufydd
Deugien yn ei lled a deg cufydd arhigien y
ei huchder.

A. A phwy a aned unwaith ag y fu farw
ddwywaith.

E. Lazarus a Jonathân.

A. A phwy a ddwad cyn ei Eni, E. Joa-
fedyddiwr,

A. A phwy a ddwad wedi marw E. Dafydd
brophwyd,

A. A phwy ni chreuwyd ag anwyd E. Ei-
Harglwydd Jesu Grist,

A. A phwy benna yn y nêf ai Angel ai dyn,
E. Penn

geth
afen
ng
twng
Gwr
or ag
porth
ntaf
ede
ydd
en y
farw
Joa
afyde
• Ei
dyn,
Penn

1. Penha iw Dŷn canys Dûw a da
cnaud Dyn am dano,
2. Pa fawl mab a fu i Adda E. deg ar higien
o feibion a degarhigen o ferched a Chain ag
Abel tros ben hynny,
3. A phwy a aned ag ni aned nai dad nai fam
4. Meibion a merched Adda ag Efa,
5. Apha oedran yr aeth Adda ag Efa,
6. Naw cant a deg arhigien oedd oed Adda
705 oedd oed Eta.
7. A phwy a gafodd ei fam gu yn forwyn Ifangc
8. *Abel* wirion fab Adda canys cynta un a
gladdwyd oedd,
9. A pha ryw droedfedd Deca ar ddaiar a
wnaeth Duw.
10. Wyneb Dyn canys pe bae beder mil o
ddynion yn yr un lle fe ellid adnabod pob
un wrth i wyneb,
11. Pha ham y rhed gwaed Celed pe dælo y
Llofryd uwch i phen mwy na phan dælo
arall:
12. Am ladd o *Cain* ei frawd ag ni chaed gwy-
bod nes i Dduw ddangos yn y modd hwnw.
13. A pha wr hyna a fu erioed E. *Mathuselab*
a fu fyw 969.
14. Pa hyd y parhaodd y Dwfr Duliw E. Dei-
gien nniwrnod.
15. A pha hebrwng Corph mwya a fu erioed,
16. Gwraig *Noah* ag a fodd yr holl fyd iw hyn-
gradd canys nid oedd yr amser hwnnw ond
Noah ai dri mab ar tair Gwragedd,

A. Pha

ieia ei bris a mwya adal E. ufu-
sd.

A pham y Cyfyd y bobol yn ei sefyll pan
fo yr Ficar yn darllen yr efengyl.

E. O achos mai gwirionedd yw a phawb a
ddysg godi gyda gwirionedd byth.

A. Pa ham y gwnaed y gafell yn is na'r Eglwys.

E. Er dangos i Dduw ymostwng i ddiyn yn is
nag y dichon dyn ymostwng i Dduw byth.

A. Am ba fawl achos y rhoed tafod ymhen
dyn E. er mwyn gwrthod eam gan arall
ag er mwyn gofyn cyflawnder ag er mwyn
ymborth ir corph.

A. A pha fawl peth sydd gyffredin i bob dyn
o gwbwl E. gole yr dydd ar Dwr ar Tâñ,

A. Henwa i mi chwech oes y byd E. 1 Adda,
2 Noah, 3 Abram, 4 Moses, 5 Dafydd,
6 a Christ.

A. Pa hyd y bu Adda yn Uffern E. 4604.
Blynedd a 6 awr,

A. A pha fawl dirgel beth sydd yn y Byd E.
Tranhau ac Angeu a gwynt ac Enaid Dyn,

A. Pa beth a fu oened geth Crist E. fo fu bum
mil a phum Cant a pheder blynedd,

A. A pheth a fu oenedigeth Crist hyd anghrist

E. i mil a 2 Cant a pheth a fu oedran yr
anghrist hwnw E. iair arddeg arhigien,

A. A pha beth a fydd o hynny hyd ddydd
Brawd,

Epig. Attebodd a ddywedodd fe fudd Dei-
gien nhyrnod.

T E R F Y N.

fu.
pan
a
ys.
n is
hen
rall
vn
dyn
dà,
dd,
04.
E.
yn,
um
arist
i yr
ydd
Dei-